

לשוננו לעם

עורך: משה פלורנטין

מתוך

כרך ס, תשע"ב



האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

דיונים ומאמרים בענייני התעתיק – לקט קטעים

שאלת התעתיק לכיוונו השונים (מעברית לכתב לטיני, מלועזית לעברית, מערבית לעברית ועוד) החלה להעסיק את אנשי הלשון בכלל ואת הפעילים בוועד הלשון עוד לפני קום המדינה, וביתר שאת העסיקה את האקדמיה ללשון העברית מיד עם ייסודה, ושוב ושוב לאורך השנים. במהלך שני העשורים האחרונים עלה הנושא כמה פעמים, ואף הגיע לדפי העיתונות עם קביעת הכללים החדשים. אנו מביאים פה לקט מובאות מן הדיונים בכללים שהתקיימו במליאת האקדמיה ללשון העברית וממקורות נוספים. המובאות ערוכות לפי סוגי התעתיק, ובכל סוג – בסדר כרונולוגי. הן ניתנות בצורתן המקורית בשינויים קלים בלבד. בסוף הלקט הובאו דוגמאות לשיטות תעתיק מעברית לכתב לטיני.

על התעתיק מעברית לכתב לטיני

[1] הסימנים המיוחדים הנוספים רק מקלקלים, כי הגויים לא יֵשבו על מדוכת לימוד אותיות מיוחדות בשביל ביטוי נכון של העברית ואינם זקוקים לה. באמת אין כללים קבועים בהעתקת הברות מעברית, ואפילו תרגום השבעים מעתיק אותם השמות פעם כך ופעם בצורה אחרת. ביחס ללשונות החיות אין תועלת לקבוע נוסח כולל לתעתיק, מפני שכל לשון חיה יש לה מבטא מיוחד לכל אות והברה, ואין הצרפתי מבטא אפילו את האותיות הלאטיניות באותה הצורה הפוניטית שמבטא אותן האיטלקי, האנגלי וכו' [...] האות x שגם בלשונות החיות יש לה הוראות שונות אינה מועילה אלא מקלקלת את הצורה ואת ברירות המבטא גם יחד.

נחום סלושץ, ישיבת המליאה י, אייר תשט"ו, אפריל 1955,
זיכרונות האקדמיה ללשון העברית [=זח"א] א-ב, ירושלים תשט"ז, עמ' 76

[2] יש לשבח את הוועדה, שהביאה הצעה של שני תעתיקים – אחד מדויק ואחד פשוט. על מס זה למציאות חיינו יברכה רבים. אך אם שני תעתיקים, הרי שהפשוט צריך למלא תעודות בשלמות – להיות עממי וקל. הגישה צריכה להיות מעשית בלבד, מתוך מגמה למעט ככל האפשר בשינויים מן המקובל והמצוי ושלא ליצור אותיות וסימנים, אלא במקום שצורך ההבחנה בין עיצורים עבריים מחייב זאת. זוגי אותיות מקובלים טובים מאותיות חדשות, ובבחירת הזוג המתאים יש ללכת אחר רובו של העם בארץ ובתפוצות, והוא כיום קהל קוראי אנגלית. אין כל טעם להתיר kh ולאסור על sh או th וכיו"ב.

מאיר שלי, ישיבת המליאה יב, מרחשוון תשט"ז, נובמבר 1955,
זח"א ג-ד, ירושלים תשי"ט, עמ' 31

[3] אין לשמור על מה שמת בלשון למעשה, אלא על המבטא הקיים. אין איש אומר Kefar, Shomeron, Tsarefat. המבטא הקיים מבדיל בפירוש בין Kfar, קְפָר־סבא, כפר – במשמעות מושבה, ובין "קְפָר בן בקר" – כמו פר בן בקר, שמבטאים kefar. וכן בין בְרוֹשׁ (brosh), שם אילן, ובין "אני יושב בְרוֹשׁ" (berosh) השולחן". זה הכלל: אות שימוש שבראש המלה, כשהיא באה בשווא – תסומן e או אפוסטרופ. גם שווא נע שלפני אל"ף או עי"ן, כגון שְׁאָר, שְׁעָרִים – יסומן בתעתיק. וכן יסומן השווא באותיות למני"ר ויו"ד.

יעקב כחן, ישיבת המליאה יג, טבת תשט"ז, דצמבר 1955, שם, עמ' 76

[4] יש אנשים שמסכימים לגור במקומות מוזרים. די בתעתיק הלטיני של שם-המקום כדי להבריש משם כל גר ותושב. פשוט אי אפשר לפתח חברויות עם אנשים מהעולם הגדול.

מקום כמו Yaquum או Bene Beraq. הכתיב הדפוק הזה לא רק מכוער, ולא רק עושה שימוש באות אנגלית מעצבנת ודלת שימוש Q במקום האות הנחמדה והפופולארית K; ולא רק, שכאנגלופונים אנחנו מורגלים ב-Q כתאומי סיאם, שאחריהן תבוא תמיד איזו vowel; ושב-Q יש מין פתיחת פה ולזות שפתיים מיוחדת, המזכירה את ה-W, שבכלל לא קיימת בעברית הטבעית. איני מבינה, למה לעשות שימוש באות לטינית נדירה, מעצבנת, זרה לעברית, שגם גוררת בעיות הגייה.

או. קיי. (O.K. - הודות לאותו קורפורל אנאלפבית, שטעה בכתיב All Correct), כחובבי סדר וחוק, מקפידים באקדמיה על כללי תעתיק אחידים. יפה. אך מי בעצם צורך את התעתיק הלטיני? לא העברי ולא הערבי, אלא התייר הקורא משמאל לימין. עם מסירת הדרך לא חויב האורח לשינון כללי התעתיק. לא הרביצו בו את ההבדלים בין קו"ף לבין כ"ף דגושה, המעניינים אותו כבוד באספמיה. כל שהוא מבקש לידע הרי זה "אי הדרך לבני-ברק". אז כדי שיבינו אותו ויבין הוא אותנו, למה לא להיעזר בכתיב פונטי כדרך הספרדית, למשל. תחת לשחרר אותנו, עבדי השפה העברית ושפחותיה, מאותן מחלות ילדות כרוניות, שאנו סוחבים בגין עתיקותה, שורשיה ושובליה; תחת לפשט את היוצא-מך-הכלל, עוד מכבידים במה שאין כורח. למה לא Yakum ו-Bney-Brak?

יחודית אוריין, "לבטל את ה-Q!", ידיעות אחרונות, לי באדר א' תשמ"ט, 15 בפברואר 1989 (=לשונו לעם מג [תשנ"ב], עמ' 113)

[5] מאז ומעולם תמהתי מפני מה תעתקו המצרים את שם בירתם ב-Q "נדירה ומעצבנת", ולא ב-C נחמדה ופופולרית כדרך שנוהגים כל בני התרבות בעולם הרחב. באה הגבי אוריין והתירה את ספקותיי. ממחקרה עולה ש"די בתעתיק הלטיני של שם-המקום כדי להבריש משם כל גר ותושב". וכיצד? בעזרת "שימוש באות אנגלית (i) מעצבנת ודלת שימוש Q" שאין אחריה u בתוספת "איזו vowel" (בעברית: תנועה). ובכן נתברר שהכתיב al-Qāhira לא נועד אלא לפתור את בעיית התפוצצות האוכלוסין של בירת מצרים.

רגישותה של הגבי אוריין ליפי הכתיב עולה אפילו על רגישותם של הצרפתים (coq - יתרנגול, cinq - 'חמשי'). נקווה שאחרי שתצליח לפקוח את עיניהם של אנשי האקדמיה לשון העברית ולסלק את ה-Q, תפנה לאקדמיות הערביות והאירניות ולאקדמיה הסינית (כולן משתמשות ב-Q עירומה בתעתיקהן), ואולי

גם אל האלבאנים, המאלטים והגרנלאנדים המשתמשים באותו "כתיב דפוק" באורתוגרפיה הרשמית שלהם, וגם זולו טובה.

אמנון שפירא (בתשובה למאמרה של יהודית אוריין, לעיל קטע 4),
לשונונו לעם מג (תשנ"ב), עמ' 114–115

[6] ברצוני להביע בפניך את הסתייגותי מהכיתוב הלטיני, כפי שהוא מופיע בשלטי הדרכים.

ידוע לי כי תלונות על-כך נשמעות גם במשרדי התיירות והשיכון. יש בכיתוב הזה כדי להטעות את התייר. במדינות המערב נהוג שהכיתוב הזה יהיה על-פי תעתיק אנגלי ולא תערוכת משונה של תעתיק גרמני ופולני.

לפיכך, אבקש לקיים דיון נוסף בעניין זה, ולבחון את האפשרות המוצעת כאן, לפיה הכיתוב יעשה על-פי הכללים של התעתיק לאנגלית – השפה הזרה המדוברת ביותר גם על תיירים, גם על ישראלים.

במיוחד בולט הדבר לגבי האות ו' שמקבילתה, לפי ההוראות הקיימות, היא באות w (כצלילה הגרמני והפולני). התוצאה היא שהמילה "נווה" מופיעה כ-"Newe", והתיירים אינם מסוגלים לה בין כי במקרה זה אין מדובר במילה עברית "נווי".

מכתבו של שר החינוך חתרבות והספורט פרופ' אמנון רובינשטיין לנשיא האקדמיה, ל' באייר תשנ"ה, 30 במאי 1995

[7] במחקר שנערך לצורך בדיקת התאמתם של כללי התעתיק הרשמיים לצורכי מיפוי ושילוט ולקראת שיפורים אפשריים בהם, נבדקה דרך ההגייה בפי 220 תיירים נכנסים לישראל בעזרת הקלטה ברשמקול. כל מרואיין נתבקש לקרוא בקול 25 שמות. מדגם המרואיינים חולק לפי שפות דיבורם, בהתאם לשיעורם היחסי בכלל התיירים הנכנסים לישראל. [מבחר דוגמאות של הגיית ח ו־כ (רפה):]

דוברים שם התעתיק	ההגייה	אנגלית	גרמנית	צרפתית	סלביות	רומניות	סקנדינביות
Homesh	ח	0	7	1	6	6	1
	ה	45	21	12	3	1	6
Makhtesh	כ	2	2	2	2	2	2
	פ	43	27	11	7	5	5
Shechanya	כ	33	25	2	1	1	2
	פ	6	–	–	–	1	3
	צ׳	3	1	5	3	4	–
	ש	3	1	6	2	4	2

הערות:

- הרוב הגדול מבטא h כמו ח. מומלץ להשאיר את הקו התחתון על מנת להבדיל בין ח ו־ה. אין אסון בהשמטת הקו, כיוון שאין כמעט דוברי אנגלית או צרפתית המבטאים ח, לא חֶפית ובוודאי לא גרונית. בסוף מילה היא נשארת אילמת בפי הרוב הגדול (Petah Tikva).
- כ = kh מבטא כמעט בכל המקרים כ־k.
- ch מבטא במרבית המקרים כ־כ רפה. יתרונו בכך שכתעתיק ל־כ אין דרתו זה יכול לבוא בראש מילה ולהיקרא צ׳ (בעיקר על ידי דוברי אנגלית).

על פי נפתלי קדמון, מחקר פנימי, מארס 1998

[8] המזכירות המדעית דאז ניסחה את כללי התעתיק כשני תעתיקים: פשוט ומדויק, ולא הייתה צריכה לעשות כן. היה עליה לכתוב את ההקלות בהערות. ההצעה החדשה של ועדת הדקדוק, העוסקת לכאורה רק בתעתיק הפשוט, פוגעת גם בתעתיק המדויק, שכן בכללים הקיימים אין הבדל למעשה בין התעתיק הפשוט למדויק אלא בכמה אותיות [...] איזו ועדה של בלשנים תציע שני כתיבים? בכל זאת נאמר במבוא לכללים לאיזה צורך ישמש כל תעתיק: התעתיק הפשוט "מיועד לשימוש עממי, כגון במודעות, בשלטים, במפות שימושיות וכו'", ואילו התעתיק המדויק משמש למשל בקטלוגים, בשערי ספרים, במפות מדויקות וכו'. הוזמן אז לוועדה מומחה לטיפוגרפיה. הוא אמר שהכול אפשרי אך הוסיף שהקו קצו קרב. אם כך, האם בסוף המאה הזאת אפשר לומר שאין סימנים, כשלכל אחד יש מחשב? היה צריך להכריז שהתעתיק הפשוט מת, אך אין מוציאין תעודת פטירה למי שמת לפני 50 שנה [...]

כשקמה המדינה, פנו אל האקדמיה בעניין התעתיק, ואנחנו הגבנו מהר והכנו את כללי התעתיק. הבעיה שעמדה לפנינו הייתה למצוא סימנים לכל ההגיים שאין להם סימנים בלטינית. מה עשו היוונים כשקיבלו את האל"ף-בי"ת – מצאו אותיות שאינן נחוצות, כגון ע', ועשו מהן למשל אותיות תנועה. ההחלטות התקבלו בוועדה בדרך של פשרה, אבל לחברי הוועדה שפעלה בשנות ה-50 הייתה תאוריה דקדוקית. היום אנחנו מתרחקים מזה. אומרים ש-z גרמנית. זה אינו נכון. עליכם לדעת שכבר במאה ה-16 יש שימוש באנגלית ב-z לתעתיק צ', מפני שהגית ה-z הייתה כזו באנגלית של אותם הימים. היום אנחנו מוכנים לוותר על ההבדל בין א' לעי' [...]

השאלה היא שאלה קשה: איך מתאימים בין שתי שיטות כתיבה. אבל זאת לדעת: העיצורים העבריים נכתבים 3000 שנה. אמנם יש מבטאים שונים לאורך הדורות ובעדות, אבל איש לא העלה על דעתו "להעלים" עיצורים. זה לא עלה על דעתם של אלה שכתבו לטינית, כי הם היו חוקרים. הם רצו לבטא את כל העיצורים. וכך עד היום יוצאות מפות בכתיבה המדויקת הזאת, וכך יצאו גם בעתיד. ופתאום באה ועדה העוסקת בדקדוק ורוצה לוותר על עיצורים, ובעיקר על העיצורים השמיים... ובכך אף לוותר על הצד המשותף של האזור.

זאב בן-חיים, ישיבת ועדת הדקדוק, תשרי תש"ס, ספטמבר 1999

[9] על התעתיק שלנו

התעתיק האלגנטי והיעיל ישתמש באלף-בית הלאטיני המורחב (כבאנגלית), אות לכל פֶּוֹנֶמָה. בעברית המופתית ("פרקי היום בתנ"ך") יש 27 פֶּוֹנֶמוֹת (ובכללן [ʔ] ו-[ts]). בכתב ה"לאטיני" יש 26 אותיות ועליהן אפשר להוסיף את הגרש. לאחר שמוזגים בין ההגאים לאותיות המציינות אותם באלף-בית של API¹ (ובכלל זה [x] = [x], j = [j], שערך באנגלית, בצרפתית ובספרדית שונה מ-API) ייוותרו חמש אותיות שיוזגו לפֶּוֹנֶמוֹת באופן הפחות שרירותי האפשרי.

למשל א [ʔ] = [ʔ], ח [h] = [h], ע [ʕ] = [ʕ], צ [ts] = [ts], ש [ʃ] = [ʃ] w = [w]

על אף האלגנטיות ונוחות ההדפסה בדרך זו, השיטה דורשת לימוד רב. לו היה מדובר באורתוגרפיה לאומית אפשר שהייתה הצדקה ללמד את הקורא לקרוא (חושי, עץ) [etʃ yec, [hofex] qowex-].*

[...] סרבולו של השימוש בצירופי אותיות לציון הגה אחד ניכר במיוחד בהכפלת רצף האותיות לציון הכפלת העיצור. אין פלא שהזואולוג הגרמני J. F. Eschscholtz (אני משער ששמו נגזר מ־Esch[e] + Holz) וההכפלה נועדה לשמור על מבנה (ההברות) לא האריך ימים (1831–1793). מחלקת המדידות, המקפידה מאוד על כללי האקדמיה, כותבת בְּמוֹת־מִנְשָׁה ← Menashe.

כיוון שלשון המופת מכירה ב-[ʕ] כדאי לנהוג כפי שמצוי בשלטים רבים של מע"ץ ולסמן את העי"ן בגרש בכל היקרויותיה 'Afula, Beer Sheva' ולא להשתמש בגרש לשימוש אחר. את ה-[ʔ] שאחרי עיצור אני מציע לציון ב־ • [נקודה אמצעית]: Mash-abbey Sade, Qiryat Mal-akhi, ואם אין נקודה אמצעית אפשר להסתפק בנקודה תחתית Mal.akhi (כך נוהגים הקאטאלאנים).

לעניין ההפרדה בין התנועות – נראה לי שלא כדאי להציע למתעתיקים לסרבול את הכתיב בסימן נוסף שאין בו צורך. הצעת התעתיק השימושי נועדה בעיקר לשמות מקומות בשלטים ובמפות, וכאן לא הייתי מוסיף סימני הפרדה. אין דרך למנוע מהצרפתי לקרוא את תעתיק שָׂדָה הכתוב לעיל כקריאת marquis de Sade או מקורא האנגלית כפועל [sejd] to sade. תמיד יידרשו הוראות להגיית התעתיק. "אל-על" מציעה לנוסעיה ספר ללמוד קצת עברית בתעתיק. אפשר להציע ל"אל-על" שהספרון ייכתב על פי כללי התעתיק שלנו ויכיל הסבר על הגיית התעתיק. מכתבו של אמנון שפירא לוועדת הדקדוק (נדון בוועדת הדקדוק בכסלו תש"ס)

1. API, או בדרך הכתיבה המקובלת IPA – האגודה הפונטית חב"ר-לאומית (International Phonetic Association) – קבעה מערכת סימנים שבה יש ייצוג בכתב לכל צליל שיכול אדם להפיק.

* מסיבות טכניות לא הודפס כאן הסימן ʕ.

[10] תייר המבקש לנסוע משדה התעופה בלוד לקיסריה ייתקל פעם בשם "Qesariyya", פעם "Caesarea" ופעם ב"Ceysariya"; תייר המבקש להגיע לכנרת יתבלבל בין השלטים המובילים ל-Sea of Galilee ("ים הגליל") לשלטים המובילים ל-Yam Kinneret; נוסע המבקש להגיע לתחנת הרכבת בתל אביב ייתקל בשלטים המובילים ל-Train Station ולחילופין בשלטים המובילים ל-Rakkevet. התופעה שגורה גם בתוך שטחי הרשויות המקומיות. במקרים לא מעטים, שמות הרחובות על גבי שלטי הרחוב עמוסים שגיאות כתיב, בכל השפות.

על פי צבי זרחיה, גדעון אלון ומוטי בסוק,
 "חוק חדש: תוך 5 שנים הכתיב על כל שלטי הדרכים יהיה זהה",
 הארץ, 20 בדצמבר 2005

[11] התעתיק הוא חלק מן העברית, וחובת האקדמיה היא להגן על תעתיק נכון של המילים העבריות. שום עם המכבד את עצמו, ובוודאי לא האקדמיה ללשון שלו, לא ישנה את מטבע הלשון שלו כדי "להקל", כביכול, על תיירים לבטא את המילים שבשפתו. מה גם שכל "הקלה" כזאת כלל אינה מועילה. חשבו לדוגמה על רחוב "התור" בחיפה. הצורה הפשוטה והסבירה ביותר בתעתיק לטיני היא hator. אבל כשתייר אמריקאי יפנה אל עובר אורח לשאול אותו איפה הרחוב הזה, הוא יבטא שם זה לפי מנהגי ההגייה של האנגלית, וישמיע משהו כמו "הייתר"... מי אותו עובר אורח שיבין את כוונתו של התייר? בירושלים שאל אותי תייר אמריקאי איפה הקמ' סטריט [=רח' המ"ג]. אילו היה אותו תייר פוגש לראשונה בכתב את השם Tel Aviv היה שואל על אֵיבִיב. התייר, בכל ארץ שהוא מתייר בה, יודע שקריאת המילה בשפה שהיא זרה לו אינה כדרך שהוא קורא את שפתו האנגלית. את זאת יבינו התיירים דווקא כשלא נתאמץ להמציא בשבילם "כתיב אנגלי", כביכול, למילים שאינן בשפתם.

עוזי אורן, "ביגדנתה החולכת ונמשכת של האקדמיה ללשון",
 האייל הקורא (haayal.co.il), 8 ביולי 2006

[12] שמות היישובים בישראל הם לרוב מילים עבריות (או ערביות), וגם כשמופיע בצידם תעתיק לטיני, הם אינם חדלים מלהיות עבריים. כמו בכל העולם, הכתיב של שמות היישובים אינו יכול לכלול הדרכה פונטית מדויקת לדוברי אנגלית. לכל הפחות, מוטב שיחיה בהתאם לכללי התעתיק של האותיות העבריות ללועזית.

אצלנו חשובה ההתאמה הזו מעוד סיבה: התעתיק בשלטים משמש גם מאות אלפים מתושבי הארץ, היודעים עברית ברמות לא גבוהות. אנחנו הרי מעוניינים שיוכלו להיהפך בבוא היום לקוראי עברית. אם ניתן לנגד עיניהם תעתיק שאינו מבדיל בין כ' ל'ק', בין ב' רפה ל'ו', בין א' ל'ע' - פשוט נשים לפניהם מכשול בדרך לשליטה בעברית. הרי מכול ילד משלנו אנו דורשים שלא יהיו לו שגיאות כתיב. ההחלטה שהתקבלה בוועדת הדקדוק של האקדמיה אינה אלא חנופה לבעלי השפה הזרה, וכניעה להרגלי הלשון של האנגלית. איך ייתכן שהאקדמיה, שתפקידה להגן על העברית, נכנעת פתאום ל"דרישה" להתאימה להרגלי האנגלית? צר לומר שאין כאן שום סיבה לשונית, בלשונית או מדעית כלשהי; יש כאן רק כניעה פוליטית. שפת הילדים חייבת להסתגל לשפת בעלי הבית... אם אומנם תעבור החלטה מבישה זו לוותר על סגולות העברית, יהיה זה עיוות ששנים רבות נתקשה לתקן.

עוזי אורנן, "האקדמיה ללשון נכנעה לאנגלית", Ynet, דעות, 29 ביוני 2006

[13] אין הכתב של לשון אחת יכול לשחזר במדויק את צליליה של לשון שנייה. ניקח לדוגמה את שמו של מושב חלץ בדרום הארץ. אם נרצה שקורא גרמנית יוכל להגות את השם, נכתוב Chelez, וצורה זו אכן יכולה לשחזר את צליל השם בשפה זאת [...] אבל כיצד יקרא זאת האנגלי? צ'לז. והצרפתי? שלה. על כן נוקטים העוסקים בנושא זה בתעתיק (טרנסליטרציה): העברה או התמרה של כל אות או צירוף אותיות מכתב (לא שפת) המוצא לאות מתאימה, או צירוף אותיות, בכתב היעד. שיטה כזאת אמורה להיות "אוניוורסלית", טובה בעבור קוראי כל השפות שמשתמשות בכתב היעד, ובמקרה הנדון בכתב הלטיני.

נפתלי קדמון, "איך (ולמה) נטשנו את PETAH TIQWA",
הארץ, 7 בנובמבר 2006

על התעתיק מלועזית לעברית

[14] לא נשאר לנו, כי אם להראות כיצד מעתיקים את המלים האירופיות וגם את השמות שאינם נמצאים בכת"ק [=בכתבי הקודש] בכתב ותמונה עבריים. יען כי עד הנה לא שמו חכמינו את לבם לזאת והבלבול גדול מאד, לכן הננו אנוסים להציע פה: טרנסקריפטיון עברית חדשה בפרטיות ובאריכות יתרה, אשר תשען על הפילולוגיה והלינגביסטיקה בכלל ועל העתק המלים והשמות משפות זרות, הבאים במקרא, בתלמוד ובספרות שאחריו בפרט. אך קודם כל עלינו להתנצל לפני החכמים, אשר ימצאו בזה תמונות העתק בלתי-מכוונות לתמונות אחדות בתלמוד, כי אנחנו שמנו לב רק אל הכלל ולא אל הפרט; מלים יוניות ורומיות הרבה השתבשו בשגגה בפי העם הבבלי, אשר המלים והשמות מיונית ורומית הגיעו אליו בעל פה מארצות רחוקות, ולכן מהפרט אין להביא ראיה. כל היודע, כמה עמל ויגיעה מנו לחוקרינו עד אשר יקבעו גרסה נכונה במדרשים, יכיר ויבין עד כמה קשה לשום לב אל העתק כל המלים והשמות הזרים שבאו בספרותנו העתיקה, ואז לא יאשימנו, אם רק רב המלים הזרות היו לנו לעינים בבואנו לקבוע את ההעתק החדש.

יוסף קלוזנר, "שפת עבר – שפה חיה", אוצר חספרות ח (תרנ"ו), עמ' 49

[15] הנה מספר מלים לקוחות מהשבועון "מאזנים": "דזון גלסוורת", "בייל-סטנדל", "סטניסלבסקי", "אנסמבל", "דיקורטיבי", "אוטיליטרי". ומתעוררת השאלה: האם מחויב אני, הקורא העברי, לדעת לועזית, כדי לקרוא אל נכון את השמות והמלים המובאים, או שהשבועון העברי מחויב למסרם לי בצורה שאני ושכמותי יוכלו לקראם בלי "נסיעה לשם השתלמות" לחוץ לארץ. דומני שאין שתי תשובות לשאלה זו. ובכלל אין זה ממדת הכנסת אורחים להציע את מיטת סדום של הכתיב מחוסר הנקוד לשמות, אשר בעליהם רגילים לרחבות אלפא ביתית... וכי מה יהלוך מן הלשון העברית אם יכתבו את השמות והמלים האלה: "דזשון גאלוורת", "בייל סטינדאל", "סטאניסלאווסקי", "אנסמבל", "דיקוראטיווי", "אוטיליטארי"? שום דבר לא היתה לשוננו מפסידה, ואנחנו הקוראים היינו מרויחים.

ומה שחל על הספקות אותיות או"י במקום הנקוד החסר חל גם על סימון הקולות הלועזיים. בשבועון הנזכר אני מוצא טראנסקריפציה זו לשלושה שמות: "יזדוהק", "יין ייק" ו"טשיחוב"; על אלה אפשר להוסיף את הכתיב הרווח של "גינסון", "גימס", "ציסטרטון", וכדומה. אילו טרח הכותב לתמוד את הביטוי

הנכון של השמות האלה בלשונותיהם והיה קורא את האנגלי "דזשון" ואת הצרפתי "זשאן זשאק" ואת הרוסי "טשיכוב" ואת יתר השלושה: "דזשונסון" "דזשיימז" "טשיסטירטון" וכי', אז ידענו בדיוק למי הוא המכוון. אם ללשון הגרמנית מותר להשתמש בשלוש אותיות וללשונות אנגליה וצרפת בשנים לסימן השייך שלנו ושלהם, מותר גם לנו להשתמש ב"דזש", "זש" ו"טש" לסימון האותיות והקולות שלהן, אשר אין דוגמתם באלפא ביתא שלנו [...].

יש טרנסקריפציה קלאסית של אותיות אשר אסור לעבור עליה. "כימיה" ו"היסטוריה" ו"איסטיקה", ו"היסטוריה" ו"איסטיקה" צריכות להכתב "כימיה" ו"היסטוריה" ו"איסטיקה", כי ch, th הן בכתב אשורי כ' ותי' והאות t היא ט'. כמו כן האות x היא תמיד "כס" ולא "קס", דוגמת "אלכסנדר". ה- v כסופיכסיס [=סיומת] של המלים הלועזיות צריכה להמסר בעברית על ידי שתי וו"ן, דוגמת "דיקוראטיווי". ולמרות הסיוע שמוצאים באיטלקית לא צריך לסמן את האות י' בג' – "יונסון" עוד מתקבל על הדעת. אבל "גיונסון" הוא נטע זר. בכלל, כל מה שנמעיט בתגים, כהמצחיה הצבאית על גבי היו"ד והגיי"מל, נרוויח.

אברהם שלום אורלאנס, "לשונו לעם", הארץ, אדר תרצ"ג, מארס 1933
(=שפה קמה, בעריכת ס' ברק ור' גדיש, ירושלים תשס"ט, קטע 53)

[16] ואלה היסודות לכללים שלהלן:

- א. הכתיב העברי מביע את הגייתו של המלה ולא את כתיבה בלשונה, כגון: רדוס ולא רהודוס, גלאזו ולא גלזגוב וכדומה.
- ב. על הכתיב העברי להביע כל תנועה עיקרית בסימן, שאינו משתמע לכמה פנים, שהרי אין דין מלה זרה כדין המלה העברית הידועה לעברי מן הדיבור והקריאה.
- ג. בכתיב העברי צריך לסמן את ההגיים, שאינם בעברית, בסימנים אקוויוולנטים, שאינם מורכבים, כמו: צ' ולא טש, ת' ולא תה וכדומה.
- ד. עם כל השאיפה להבעה מדויקת של המלים הזרות בכתבנו מן הנמנע להנהיג בו סימנים שיהיו מכוונים לערכים הפוניטיים שבכל הלשונות או לכל הגוונים הפוניטיים שבתחום לשון מסוימת. לנגד עיני הוועדה היתה המטרה לקבוע שיטה שיוכל העברי לכתוב בה מלים זרות בדיוק מקורב בלי תוספת סימנים גדולה ומכבידה. הכללים הללו אינם מכוונים אפוא לטרנסקריפציה פוניטית מדעית.

[וועד הלשון], "הצעת כללי הכתיב", מבוא לפרק ב – "הטרנסקריפציה (התעתיק)", לשונו יא (תשי"א-תשי"ג), עמ' 237-238

[17] אחד מן הקְּשִׁיִּים (לא ה"קְּשִׁיִּים!) של הַעֲתָק המלות והשמות הזרים לעברית הוא חוסר אות כדי לציין בה את אות-הקול הלוועזית e. לאות-הקול o יש לנו "ו", לאות-הקול u יש לנו "י", לאות הקול i יש לנו "י", לאות-הקול a הורגלנו מימיהבינים להשתמש באות "א", כמו במלות זרות בערבית. ולעומת זה, אות-הקול e אין לה אות עברית מתאמת כשכותבים ומדפיסים עברית בלא ניקוד. בימי-התלמוד ובספרות שאחריה היו משתמשים גם לשמה באות "י": "נירון" – Nero. אבל שימוש זה מביא לידי אי-בהירות: אינך יודע אם "י" זו מסמנת e או i לוועזית. העתון "דבר" הציע והעתון "הארץ" קיבל להשתמש לשם כך ב"אָ" (אי סגולה). לשימוש כזה אין יסוד בספרות העברית משום תקופה. ואם זה בא רק לשם נוחיות, למה לא נשתמש באות "ע", כמו שכתבו אבותינו את המלות הלוועזיות בעברית ("בערגער"), ובפרט שְׁלֶשֶׁמוֹשׁ זה דוקא יש יסוד כלשהו בכנענית או בפונית החדשה? – ולפיכך אני מציע הצעה פשוטה וקלה: להוסיף קו עליון² לכל יו"ד, שמשמשת במלה זרה במקום e: נירון, בירגיר, צירציל, דאנטי, בירגמאן, בריגמאן; אבל: שילר, חיסין, סטאלין – בלא קו עליון. וכבר הצעתי לסמן את אות-הקול y ואת האות u בצרפתית, ù בגרמנית, על-ידי קו עליון על "י": פסויכולוגיה, שויריר, מוסיי – והרבה קיבלו את הצעתי זו.

יוסף קלוזנר, "דעת יחיד בענייני לשון", לשוננו יא (תש"א), עמ' 295

[18] אלה הם סימנים כלליים ביותר לסוגים מסוימים של הגאים לוועזיים, שאנו עשויים להיתקל בהם. ההצעה היא שאם ייתקל המעתיק בעבודתו בהגה שלא נרשם כאן, ירשום אותו לפי ההגה הנראה לו קרוב ביותר, ויכול להיות שהוא ימצא המצאה יפה של קומבינציה עברית. כך, למשל, עמדנו בפני השאלה של th אנגלית, האם נכתוב זאת בעברית בצורה שתבטיח שאנשים יחגו th חוככת? הגענו לכלל מסקנה, העומדת לדיון כאן, שאיננו רוצים להוסיף על הגְּאִיקָה של הלשון העברית. בעברית שלנו אין th חוככת, ועל כן אין כותבים סימן מיוחד להגה זה. מי שיודע את השם האנגלי, דינו כדין אותו איש היודע איך הסיני מבטא "פְּקִינְג". בשביל אדם חכם כזה אין צורך לכתוב משהו באופן מיוחד, כי הוא יודע זאת בלי שנכתוב במפורש. מאידך יש מגבלה נוספת: יש לנו דרכים מסוימות, שאפילו הגאים שאפשר לבטא בעברית בצורה הקרובה להגייה הלוועזית אין אנו כותבים אותם לפי הגייה זו. הבאנו כאן את השם של הנשיא הקודם של ארצות-הברית ג'ונסון. ההגייה האנגלית היא "ג'יאנסן", אך אנו רגילים לכתוב "ג'ונסון" לפי הכתיב. אנו נוהגים לכתוב "פריס". מי שהיה שם יודע שהצרפתים אומרים

"פארי". איננו שמים לב לכך, כשם שאנו מבטאים "ורשה", ולא "וארשאוה". יש צורה עברית ל"פריס", ואנו כותבים לפי נוהגי הדיבור הנוהגים בפנינו.

חיים רבין, ישיבת המליאה צג, מרחשוון תש"ל, אוקטובר 1969, זה"א יז, ירושלים תשל"א, עמ' 26

[19] השתרשה אצלנו ההכרה שכתובת ע לסימן e זה יידיש, ואין זה נכון. בחוברת האחרונה או לפני האחרונה של "לשוננו" פרסמה קבוצת חוקרים מחקר על כתובות ארמיות, ושם בפירוש משמשת ע במקום e, וזאת במאה השלישית או הרביעית לפני סה"נ, מאות רבות בשנים לפני שהייתה היידיש. איננו עושים כאן שום דבר יוצא מגדר הרגיל. אנו לוקחים אות, שאין לה שימוש בשפות לא שמיות ובתעתיק, ונותנים לה מובן מסוים, כשם שנותנים לאות א מובן של a.

שמואל ייבין, ישיבת המליאה צח, תמוז תש"ל, יולי 1970, שם, עמ' 111

[20] חלילה לנו לקבל את ההצעה של ידידי ייבין להחזיר את ע. כאן יושבים כמה יהודים מתימן ומפרס, וכיצד הם יראו זאת? אסור לזייף את ע, שזייפו אותה במשך שנים על ידי שלא ביטאו אותה. אחרי ההגה ו, אני מציע להחזיר עטרה ליושנה ולבטא את ע ואת ח.

יוסף יואל ריבלין, שם, עמ' 112

[21] והרי דוגמאות לדרך כתיבתם של השמות על פי השיטות למיניהן שהוצעו במליאה [בסוגריים מרובעים צוין מספר התומכים בהן]:

- א. עדעלמאן, בערגער, לעדערער, טעהעראן, געטע [2 קולות]
- ב. אידילמאן, בירגיר, לידיריר, טיהיראן, גיטי(ה) [4 קולות]
- ג.ד. אידילמאן, בירגיר, לידיריר, טיהיראן, גיטי (גיטה) [6 קולות]
- ה. אָדלמאן, פֿרַגֶר, לֶדֶרֶר, טֶהֶרֶאן, גֶטֶה [10 קולות]
- ו. אֶדֶלמאן, בֶּרְגֶר, לִדְרֶר, טֶהֶרֶאן, גֶטֶה [2 קולות]
- ז. אדלמאן, ברגר, לדרר, טהראן, גטה [ללא סימון; 8 קולות]
- ח. אָדאָלמאן, באָרגאָר, לאָדאָראָר, טאָהאָראָר, גאָטאָ [4 קולות]
- ט. איִדִּלמאן, בִּרְגִיר, לִדְרִיר, טִהִיראן, גִטִּי [קול אחד]

מאיר מדן, ישיבת המליאה קכג, תמוז תשל"ה, יוני 1975, זה"א כא-כד, ירושלים תשמ"א, עמ' 152

[22] אפשר שאהיה בדבריי מן המתמיהים. על הצעת סימון באות ע' בהגיית e ווקלית כבר אמרו חז"ל: "הרחק מן הכיעור מן הדומה לו ומן הדומה לדומה", והדברים אמורים גם על שאר ההצעות, לפי שאנו ולבנו יודעים שהן אינן עשויות יפה לרוח הלשון. (באוזניי שמעתי ילד תימני קורא לתומו: ר' דוב בַּעַר במקום בָּעַר). איני יודע למה אנו חוששים לצורות לועזיות להקפיד על דיוק בהגייתן כבלשון במקור. אם באים אנו להקפיד – הרי צריכים אנו להקפיד על הגייתן של כל אותן צורות לועזיות שבלשון חז"ל כגון: פינקס, לוסטיס, טובריה, רומי וכל אותן צורות לועזיות שאין הגייתן בפינו כבמקור.

אנגלי אומר: גירוסלם במקום ירושלים. חייפה במקום "חִיפָה". גם אנו אין אנו צריכים להקפיד בכל אלה, שכבר רבים מהם נתעברה צורתן.

יצחק שבטאל, שם, עמ' 155

[23] בעניין העיצור w – אני מציע או להנהיג את הכתיב ו' כסימן חובה או להנהיג את הכתיב וו.

בדיקה בקרב כמה קבוצות של דוברי עברית, בסך הכול כמה עשרות, העלתה שהנוהג הוא לתעתק w ביו, כגון 'ווינדזור'. עקירת ההרגל, שאיני מוצא בו גנאי, לא תהיה קלה. עם זאת רבים מן הנשאלים הביעו להפתעתי שביעות רצון מן החצצה ו'.

מכתבו של משה פלורנטין לוועדת הדקדוק בעקבות הצעה לכללי תעתיק חדשים, מארס 2005

[24] באשר לתעתיק [w] בוי' – רעיון זה נראה לי מאוד (וכבר השתמשו בו כמה כותבים). נראה לי שיש להרחיב שיטה זו של גרשים גם לאותיות נוספות, והדבר יפתור מאליו כמה בעיות.

אחת הבעיות שלא נפתרו היא שאלת תעתיקו של ההגה [x] בראש מילה: כ או ח. שתי ההצעות בעייתיות, ואין צריך להסביר את מגרעותיה של כל אחת מהן. אני מציע גם כאן: כ'. לאמיתו של דבר אין הסימון בגרש אלא פישוט גרפי של סימן הרפה הנוהג כבר בכתבי יד קדומים מימי הביניים (ואם נרצה, גם של התעתיק כ ועליה נקודה) [שהפכה לפעמים, בדיוק מאותן סיבות טיפוגרפיות, לכ'] בערבית יהודית להגה [x]. סיבות טיפוגרפיות עומדות בעצם השימוש בגרשים, שהרי שיטות הקיצור הקדומות יותר היו מעל האות, ומסיבות טיפוגרפיות הנקודה ירדה ממרום שבתה שמעל לשורה אל השורה).

כך אני מציע לנהוג גם בתעתיק ההגה [f] – פ'. כך יוכל דובר העברית לדעת אם לפניו [f] או [p]. אי-ידיעה זו היא מכשלה גדולה. ההחלטות מניחות שהגיים אלו יישארו על כנם במילים שאולות, ולא ינהגו על דרך המערכת הפונולוגית העברית, וכך גם נוהג. ואולם כידוע רבים הוגים שמות הפותחים ב-[f] כ-פ, ואין צריך לומר שהדבר יסייע הרבה בהגיית שמות ומילים לא ידועים.

אני תוהה אם שיטה זו לא תועיל פה ושם גם לתעתיק המובע באות ב. כוונתי למקרים שבהם לפי כללי התעתיק אות זו כתובה תמורת [v] ואין דרך לדעת איך להגותה.

כאמור, אף על פי שיש כאן חידוש – אין זה חידוש מהפכני (וטוב הדבר, כמובן!), שכן אפשר לראותו (וכך אני רואה אותו) כהחייאה חלקית של סימן הרפה, אם גם בסימון גרפי אחר במקצת.

מכתבו של מנחם קיסטר לוועדת חדקדוק בעקבות הצעה לכללי תעתיק חדשים, מארס 2005

[25] בבואנו לתעתק הגיים לכתב עברי, אין ביכולתנו לשקף את כל ההגיים המשמשים בשפות השונות. ואכן תכליתו של התעתיק שלפניכם לא הייתה לשקף את ההגייה בשפת המקור אלא את ההגייה בעברית, ואל לנו לבלבל בין שפע ההגיים שאינם חלק מן המערכת העברית לאותם הגיים שהם חלק ממנה. כל שם זר עובר את המסננת של מערכת ההגיים העברית ומותאם אליה. לפי תפיסה זו, יש למשל חשיבות מועטה לעובדה שבאנגלית השם Thatcher פותח בהגה θ משום שהוא אינו חלק ממערכת ההגיים של העברית החדשה, ולא בכדי מתקשים תלמידי ישראל בהגיתו בשיעורי אנגלית. השם Thatcher נהגה בפניו ב-t, והשאלה שאמורה להישאל איננה כיצד לתעתק לעברית θ, אלא כיצד לתעתק t. אם כן נקודת המוצא היא מערכת ההגיים של העברית החדשה. מערכת זו קבועה למדי. לא בקלות מתווספים אליה הגיים חדשים. למשל אני מסופק מאוד אם גם בעוד חמישים שנה – למרות מעמדה של האנגלית בארץ ובעולם – יהפוך ההגה θ לחלק ממערכת ההגיים של העברית החדשה. ההוגה Thatcher ב-θ במסגרת דיבורו העברי נשמע זר ומוזר. לעומת זאת ההגייה של שמות כמו Hollywood או Woodstock ב-w היא היא ההגייה הרגילה היום. ההגה w נשמע בשמות האלה גם מפייהם של ילדים ובני נוער שאינם יודעים אנגלית. ייתכן שלא כך היה לפני חמישים שנה, אבל גם אם מדובר בהתפתחות של השנים האחרונות וגם אם מלכתחילה הייתה זו הגייה אליטיסטית, היא פשטה גם לציבור שאין אנגלית ברקע דיבורו. והדברים אינם נוגעים רק לשמות פרטיים. גם קריאות כאב מעין אֹי, אִיָּה או אִיָּץ יכולות להישמע מפי ילד שנופל ומקבל מכה.

לפיכך אין כל ספק בעיניי כי w הוא הגה במערכת ההגיים העברית, ועל כן ראוי למצוא דרך להביעו בכתב. נכון שההגיים w ר"ו קרובים זה לזה ומתחלפים זה בזה בשפות אירופה השונות, אבל אלה הם פני הדברים גם בזוג ההגיים צ-ץ וגם בזוג ההגיים ג-ז. כשם שרוצים הכותבים להבחין בין ג'ורג' האנגלי לז'ורז' הצרפתי, כך צריך לתת להם ולקוראיהם את האפשרות להבחין בין Walter האנגלי לרעו הגרמני, ולא רק מפני שההגייה שונה באנגלית ובגרמנית, אלא מפני שבעברית הגוי השם האנגלי ב"ו והגרמני ב"ו.

מתן רשות לציין w ב"ו (וי"ו וגרש) לא יפרוץ את הסכר, והאקדמיה לא תעמוד בפני שטף הגיים זרים שיחפשו להם דרך ביטוי בכתב העברי, משום שכאמור עיצורים אחרים אינם חלק ממערכת ההגיים שלנו או שהם בבחינת ביצועים של הגה אחד. סוגי הרי"ש הנשמעים בקרב דוברי העברית ומשקפים במידה רבה את ארץ המוצא של הדוברים או של הוריהם, מגוונים, אבל איש לא הציע לייחד לכל רי"ש ורי"ש סימן משלה משום שהן נתפסות כביצועים שונים לאותו ההגה. מי שרי"ש מתגלגלת על לשונו, יהגה ברי"ש קדמית גם שמות צרפתיים, אלא אם כן טרח ללמוד צרפתית ולסגל רי"ש אחורית. לעומת זאת סביר שהיום גם ישראלי שאינו יודע אנגלית ולא למדה מעולם, לא יהגה את שם המשפחה של מזכיר המדינה של ארצות הברית Colin Powell ב"ו; ללמדנו שאלה שני הגיים שונים בעברית בת-ימינו, וראוי שבהחלטה על התעתיק תציע האקדמיה דרך להבחין ביניהם גם בכתב.

ברק דן, על פי ישיבות המליאה רעה ורעז, אדר וניסן תשס"ד, מארס ואפריל 2004, זח"א נ-נג, ירושלים תשע"א, עמ' 155-156, 168-169.

[26] אני מציע לקבל את הצעת ועדת הדקדוק: ההגה המחוּכך ts, כמו בשם צ'רצ'יל, ייכתב תמיד בצד"י וגרש, כלומר באות אחת, למעט מקרים בודדים של שמות שכתובם בצמד האותיות טי"ת ושי"ן מושרש, כמו טשרניחובסקי. אגב, גם את שמו של מורנו הדגול יחזקאל קוטשר או רגילים לראות כתוב כך, וכמובן אינני מציע לשנות זאת, אבל נדמה לי שבני אחיו כתבו בתחילה קוצ'ר ואחר כך הורידו את הגרש והפכוהו לשם העברי קוצ'ר.

משה בראשר, ישיבת המליאה רעט, כסלו תשס"ה, נובמבר 2004, שם

על התעתיק מערבית לעברית

[27] הדברים שאמרתם, רבותי, הפוכים זה מזה, וכולם יפים. בשיטה שאומצה זה מכבר להשתמש בטרנסליטרציה של האותיות הערביות – יש יתרון רב, בכך שהיא מדגישה וממחישה את הקרבה האטימולוגית ואת הזהות ההיסטורית של שמות מקומות, שמות פרטיים וכדומה, ובה אני בוודאי רוצה. בשיטה של שימוש בתעתיק המסורתי באותיות עבריות, שהיה מקובל בימי-הביניים (בשינויים קלים במהלך הדורות) – יש יתרון, בכך שהיא ממשיכה וממחישה את הקשר ההיסטורי של כתיבת ערבית באותיות עבריות, וגם בקשר הזה אני רוצה. גם בשיטה הנהוגה בעיתונים יש יתרון, כיוון שהיא משתדלת להתקרב להיגוי כלשהו של המלים הערביות המקובל אצל דוברי העברית – וגם בזה אני רוצה. אגב, השיטה שהצענו על סמך הנוהג העממי דומה מאוד לתעתיק המדעי המקובל באלף-בית הלטיני בארצות המערב. הם כותבים ġ באות g עם נקודה (ğ) וכותבים ǧ באות d בתוספת סימן מבחין (ǧ או ǧ̇).

עומדת עתה לפנינו שאלה החורגות מן הרצונות או השאיפות של ההזדהויות התרבותיות, ונוגעות לבעיות מעשיות בחיי יום-יום. המצב כיום הוא, כפי שהעלינו מבדיקה בעיתונות, שאין תעתיק עממי אחיד, אלא שפע של תעתיקים הנולדים יום-יום בדרך זו או בדרך אחרת [...]

הבעיה עלתה גם במפות גאוגרפיות. מופרות לי כמה וכמה מפות באותיות לטיניות, אשר כמה וכמה משמות המקומות כתובים בהן בלא פחות משלוש צורות: אחת היא טרנסליטרציה של הצורה הקלסית; השנייה – כהיגוי השם בפי אנשי הסביבה: והשלישית – השם המקובל בארצות המערב לאותו המקום, שהוא לפעמים שונה מכול וכול מן השם הערבי המקורי [...]

השאלה המעשית היא העילה היחידה לכך שהעניין בכלל עלה לדיון, והיא: האם להשאיר את ריבוי התעתיקים, שבכל עיתון הם שונים מזולתו, ולפעמים בדף אחד של אותו העיתון הם שונים במקומות שונים, או לנסות להתערב ולקבוע שיטה אחידה שתהיה טובה לכל השימושים המוצעים.

גדעון גולדנברג, ישיבת המליאה קצו, תמוז תש"ן, יוני 1990,
זה"א לה-לז, ירושלים תשנ"ב, עמ' 168-169

[28] בכתב הערבי משמשת לעתים אותה אות לשני הגאים שונים, וההבדל הוא רק בנקודות המבחינות. כך למשל האותיות *ص*, *ض* משקפות שני הגאים שונים ונבדלות רק בנקודה המבחינה [...] לפי זה נכתוב *ص - ض*; *ض - ظ* [...] זו אמנם הדרך שהוחלט עליה תחילה באקדמיה, אולם לבסוף נדחתה [...]

ההחלטה שנתקבלה בסופו של הדיון הולכת בדרך כלל בדרך רביעית: מציניים את ההגאים בערבית לפי הדרך שהם נשמעים באוזנינו כיום [...] כדוגמה אפשר להביא את האנתפאדה (انتفاضة) המעסיקה אותנו הרבה בשנים האחרונות. לפי כל שלוש הדרכים העקרוניות שהצגנו יש לכתוב את המילה בצד"י: אנתפאצה. אולם אם ננקוט דרך זו תיקרא האות צד"י כרגיל בפינו, [ts]. רוב העיתונים לא יסמנו את הנקודה המבחינה, ואף אם יסמנו אותה לא ידעו הקוראים מה משמעותה. יתר על כן: במקום הנקודה עלולים לסמן גרש, ואז יהגו הקוראים את הסימן צ' כדרך שהוגים אותו במילה צירציל [...] לפיכך מן הראוי לסמן את ההגה הנזכר באות דל"ת (בתוספת נקודה מבחינה), שהרי לאוזן הישראלי בן זמננו הוא נשמע קרוב ביותר לדל"ת.

יוסף עופר, "התעתיק מערבית לעברית", לשוננו לעם מג (תשנ"ב), עמ' 74-75

[29] חברי האקדמיה הבלשנים שנתבקשו להכריע בשאלת התעתיק, ראו לנגד עיניהם את הצד המעשי של המרת צלילים ערביים שאינם משמשים עוד בעברית שבפיהם ובפי הציבור, באות עברית. וכאשר נתבקשו להציע תעתיק עברי להגה המסומן בערבית באות צא"ד, הם בחרו לברוח מן המקבילה העברית ההיסטורית, צד"י, שהרי זו מבוטאת בעברית הישראלית כהגה מחוכך ts, ובמבטא הנחצי שעל דרך הערבית המשמש בפיהם של זקנים ויושבי קרנות, אין מתחשבים כידוע במקומותינו (השוו לאחרונה הסיפור הקצר של אלמוג בהר, אנא מן אליהוד, צעיר ישראלי ממוצא מזרחי שאינו מסוגל לבטא את ההגיים הנחציים על דרך העברית הישראלית, כי אם על דרך הערבית בלבד, ונחשד כמחבל). כך הגיעו לתוצאה המפוקפקת של סמ"ך גרושה (סי) המתעלמת הן ממבטא עברי מסורתי והן ממסורת הכתיב של הערבית היהודית המסמנת את הצא"ד בצד"י ומעוד כמה דברים.

הכתיב 'בית ס'יפפה' מנתק את הקשר ההיסטורי בין שם המקום ובין משפחת 'הצִבְכָּה' (דברי הימים א ד, ח) בני שבט יהודה, שיש הטוענים שהמקום נקרא על שם. וצריך לזכור כמובן שרבים משמות המקומות העבריים הקדומים נשתמרו דווקא בפי הערבים תושבי הארץ שקיבלום מאבותינו, ובתעתיק החדש שלנו אנו מוחקים במו ידינו את זכר הרציפות ההיסטורית בין מקומות היישוב היהודיים הקדומים ובין ההתיישבות היהודית המחודשת שדווקא הערבים מעידים עליה

ומשמרים את מסורתה. אבל כל זה הולך ונעשה בלתי חשוב, עם גבור הציפייה לפינויים. יתר על כן ההחלטה אף חוטאת באופן פרדוקסלי בהתעלמות מן המציאות העכשווית, שבה אף הערבי הישראלי שנטמע כבר בעצמו במבטא הישראלי, מבטא את שם מקום מגוריו בהגה מחוכך Beit tsafafa שהוא מכיר בכתיב 'בית צפאפה', והשילוט 'בית סיפאפה' עלול לבלבל אף אותו.

יוסף יחלום, "מר'ר ומרירותיה במקום מעיר ומערותיה", הארץ, תרבות וספרות, כ"ו במרחשוון תשס"ז, 17 בנובמבר 2006

דוגמאות לתעתיקים

א. התעתיק הפונמי - עוזי אורנן

התעתיק הפונמי אינו שואף לייצג את ההגאים הנשמעים של העברית - ייצוג כזה היה יוצר נוסחי תעתיק שונים לפי מבטאו של כל דובר, או של כל עדה או של כל תקופה היסטורית. הוא גם אינו מבקש סימנים לכל האותיות או לכל הנקודות שבכתב המנוקד של העברית, כי יש אותיות הממלאות תפקידים שונים במילים ולא ראוי לתעתקן תמיד באותו סימן, וכן כי חלק מסימני הניקוד מיותר לגבי תקופות שונות, ודאי לגבי תקופתנו. התעתיק הפונמי מיוסד על המבנה העקרוני של המילה, ועל כן הוא אחד לכל תקופותיה של הלשון העברית.*

Ha-hadgamot muba'ot b-hemšek l-miktabi ze. Ka'n b-rconi raq lhosp b-cura brura, še-ha-ta'tiq ha-ponemi ha-mucca' eino mit'allem min-hašinnuyim b-hgiyat ha-šibrit šell yameinu, ella' še-hu' noten lahem maqom ak w-raq b-xuqpei ha-qri'a šell yameinu, w-šillu et xuqpei ha-ktiba ein hu' mšanne, w-ha-šibrit l-ork koll tqupoteiha mtu'teqt bo b-diyyuq b-oto opn.	ההדגמות מובאות בהמשך למכתבי זה. כאן ברצוני רק לחוסיף בצורה ברורה, שהתעתיק הפונמי המוצע אינו מתעלם מן השינויים בהגיית העברית של ימינו, אלא שהוא נותן להם מקום אך ורק בחוקי הקריאה של ימינו, ואילו את חוקי הכתיבה אין הוא משנה, והעברית לאורך כל תקופותיה מתועתקת בו בדיוק באותו אופן.
---	---

* מסיבות טכניות לא הודפסו הסימנים ג, ז לציון א רע אלא הסימנים ז, ט.

דוגמה של פסוקים מן המקרא, שנכתבו ידנית בתעתיק הפונמי וניתנו בתור קלט לתכנת הניקוד, שהפכה אותם לטקסט הכתוב בכתב עברי מנוקד:

banim giddalti w-romamti w-hem paš'u bi	בָּנִים גִּדְלָתִי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי
yada' šor qonehu w-xmor 'ebus b'alaw	יָדַע שׁוֹר קָנָהוּ וְחִמּוֹר אֵבֹוֹס בְּעָלָיו
yijra'el lo' yada' 'ammi lo' hitbonan	יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנָן
kerm haya l-ydidi b-qern ben šamn	כֶּרֶם הָיָה לַיְדִידִי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֹן
wa-y'azzqehu wa-ysaqlehu wa-yitta'ehu joreq	וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקָלְהוּ וַיִּטְעֲהוּ שׁוֹרֶק
wa-yibn migdal b-toko w-gam yeqb xaceb bo	וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכֹוּ וְגַם יָקַב חֲצַב בּוֹ
wa-yqaww la'jot fnabim wa-ya'j b'ušim	וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בָּאוּשִׁים

עוזי אורנן, דוגמה להצעת התעתיק הפונמי, מתוך תזכיר לוועדת הדקדוק, 5 במאי 2005, בתוספת דברי הקדמה שנשלחו למערכת

ב. אמנון שפירא, דוגמה לתעתיק ("מקס ומוריץ"), תשנ"ה

hakkífru et zug hayladim
šemmimménnu kullam poẓdim

mi lo šama' 'od 'ad hayyom
'al Maks uMóric – zug ayom! –
šney yeladim, šney yedidim
eynam ko-r'im, eynam lo-mdim...
aval tamid hem muxanim
lignov dvar-ma min haššxenim,
baaxerim lehit'allel
ulkalkel ulkallel,
et míšehu lasim licẓok
vela'avor kol gvul vaẓok.
kšennir'a haccémed yáẓad –
kol hakkfar nitkaf befáẓad.
ax bassof a-mru hakkol:
"lo rocim yoter lisbol!"
laxen haya sofam sof mar –
'alav bassof 'od yesuppar.

חתעתיק נועד לאפשר הפקת קריאה בחגייה המופתית ובהגייה חתקנית-האשכנזאידית.